

Pam Mae'r Gors yn Bwysig?

Er ei fod yn fach, mae Aberithon Turbary yn arbennig iawn

- Mae'n safle bywyd gwyllt sydd wedi'i warchod yn swyddogol (SoDdGA).
- Mae'n cynnwys planhigion mawn prin fel gwlythlys, ffa'r gors a mwsogl sffagnwm.
- Mae'n cynnal chwilod, pryfed cop ac adar fel telor y gors a rhegen ddŵr.
- Mae dyfrgwn yn defnyddio'r gwelyau cyrs.
- Mae'n storio carbon yn ei briddoedd mawn, gan helpu i fynd i'r afael â newid hinsawdd.
- Mae'n darparu lle heddychlun ar gyfer cerdded, eistedd a gwella lles.
- Fe'i defnyddir gan yr ysgol gynradd leol ar gyfer dysgu yn yr awyr agored.

Beth oedd y broblem a pham roedd yn bwysig?

O fewn cof byw, roedd y gors yn llawer mwy agored a gwlypach. Mae trigolion hŷn yn cofio ac mae dogfennau'n cofnodi lefelau dŵr uwch yn y gaeaf; dŵr agored a oedd weithiau'n rhewi ar gyfer sglefrio a gwelyau cyrs a ddefnyddiwyd ar gyfer toeau gwellt. Ond dros y degawdau diwethaf mae coed gan gynnwys helyg, bedw a phinwydd wedi lledu i ardaloedd agored, mae'r llyswennod ymledol wedi dechrau lledu. Mae'r lefel trwythiad wedi gostwng ac mae rhai cynefinoedd cors agored pwysig wedi'u lleihau.

Heb weithredu, os na chaiff ei reoli, gallai'r safle ddod yn brysgwydd trwchus yn raddol a cholli llawer o'i fywyd gwyllt a'i allu i storio carbon — fel sydd wedi digwydd mewn ardaloedd mawndir cyfagos.

Why Is The Bog Important?

Although small, Aberithon Turbary is very special:

- It is an officially protected wildlife site (SSSI).
- It contains rare peatland plants such as sundew, bogbean and sphagnum moss.
- It supports beetles, spiders and birds such as reed warblers and water rail.
- Otters use the reedbeds.
- It stores carbon in its peat soils, helping to tackle climate change.
- It provides a peaceful place for walking, sitting and improving wellbeing.
- It is used by the local primary school for outdoor learning.

Peatlands are sometimes described as the “rainforests of Wales” because of how much wildlife and carbon they support.

What was the problem and why did it matter ?

Within living memory, the bog was much more open and wetter. Older residents remember and documents record higher winter water levels; open water that sometimes froze for skating and reedbeds used for thatching. But over recent decades trees including willow, birch and pine have spread into open areas, invasive tufted loosestrife has begun spreading. The water table has lowered and some important open bog habitat has been reduced.

Without action, if left unmanaged, the site could gradually become dense scrub and lose much of its wildlife and carbon-storing ability — as has happened at nearby peatland areas.

